

Ryttaren Johan Larsson - en seglivad knekt under en våldsam era

av Anders Möller

Året var 1614 och Gustav II Adolf hade blivit 20 år gammal men ändå hunnit vara kung i 3 år. Kalmarkriget, ett av de tre krig som han hade ärvt av sin far, hade gått dåligt men var precis över. Freden i Knäred 1613 innebar att Sverige var tvingat att betala Älvsborgs andra lösen för att få tillbaka den förlorade fästningen och behålla sin tillgång till Västerhavet. År 1614 slöts även stillestånd med Polen medan kampen mot Ryssland skulle fortsätta ytterligare tre år.

Det var i dessa orostider som den beskedliga dannemannen Lars Pederson (känd 1618-1649) och hans gudfruktiga hustru Ingeborg Pedersdotter i Södergården i Rallsta i Svedvi socken i Västmanland fick sonen Johan Larsson. Han var enligt eftermälet ett välartat barn som lärde sig sina kristendomsstycken och var lydlig mot sina föräldrar. Han lärde sig också att "*wackert läsa uti book*" under sina uppväxtår hemma på gården. Vid drygt 20 års ålder tog Johan tjänst hos landshövdingen Claes Stiernsköld på Strömsholm och kom att stanna där i ungefär tre år. Fadern som var bonde och fjärdingsman var även utsedd till rotebonde för en ryttare i Rallsta i Svedvi socken. Johan som avslutat tjänsten hos landshövdingen fick 1639 kontrakt som ryttare vid Upplands ryttare (omdöpt 1667 till Livregementet till häst) men han blev inte ryttare för den egna roten Rallsta. Han placerades i stället i ryttmästaren Pankratz Heijdemans kompani (2:a Uppsala kompani) för Filke i Hagby socken i Hagunda härad. De första två åren fanns soldaterna kvar på hemmaplan till den 16/7 1641 då kompaniet mönstrades i Stockholm för vidare transport till kriget i Tyskland och Polen.

Slaget vid Breitenfeldt (Leipzig)

Skärmytslingar förekom med säkerhet men inga större stridsaktiviteter finns specifikt noterade för Upplands ryttare förrän i augusti 1642. I början av året härjade en svår sjukdom bland hästarna och hela 10 000 hästar ska ha dött, både hos trossen och rytteriet. Ett stort antal ryttare fick därför gå till fots. De uttunnade kompanierna med ryttare som fortfarande hade hästar slogs ofta ihop och det är svårt att spåra enskilda soldater. Oaktat detta bör Johan, till häst eller till fots, ha varit med vid Neusalz (nuvarande Nowa Sol i Polen) då armén den 28/8 ställde upp i slagordning. Upplands ryttare fanns i andra linjen i centern, Styrkorna korsade sedan Oder och ryckte fram mot Gross Glogau (nuvarande Glogow i Polen). Kompaniet med Johan Larsson deltog med säkerhet den 17/10 1642 då belägringen av Leipzig startade. Den 19/10 försökte sig svenskarna på en stormning som misslyckades. Under denna strid stupade löjtnanten vid Upplands ryttare Johan Ribbing. Efter den misslyckade stormningen drog sig svenska ca 1 mil norrut till Breitenfeldt. Tidigt en 24/10 ställde de båda härarna upp sig i stridsgruppering. Upplands ryttare placerades på högra flygeln. Slaget började som flera gånger förut med att den svenska högra flygeln anföll. Angreppet skedde med så stor kraft att fiendens vänstra flygel drevs bort. Därefter angrep de svenska ryttarna i högra flygeln fienden i ryggen. De fientliga trupperna omringades av rytteriet och flydde bäst de kunde. Svenskarna förföljde de flyende i tre mil. Efter slaget mönstrades de Uppländska ryttarna den 26/10. Förlusterna vid kompaniet var relativt små - 9 döda, 10 skadade, 2 fångade, 12 sjuka och tidigare skadade samt 1 hemma i Sverige. Situationen med hästar var värre. Förutom 22 officershästar var endast 16 gemena beridna medan hela 50 gemena var "*ostridbara utan hästar*". Det framgår inte av rullorna om Johan hade kvar sin häst eller ej men vi vet att han måste ha klarat sig någorlunda oskadd.

Slaget vid Leipzig 1642. Fältslaget och de kejsrerligas flykt. Kopparstick

Kriget rullade vidare med långa förflyttningar i Tyskland, Polen och nuvarande Tjeckien. I närheten av Rendsburg i Hollstein i Tyskland råkade Johan ut för något. I "*Förteckning uppå de som hafwa rustat på nytt uthi de afgångne ryttarnas ställen*" upprättad i Uppsala 10/4 1645 anges Johan vara "*borta blifven in Augustij 1644 wedh Rendsborgh*". Rusthållaren skickade då enligt förteckningen sonen Olof som ersättare för Johan vilken var försvunnen. Vad som hände Johan går bara att spekulera om. Han kanske blev skadad eller fången eller red vilse på uppdrag - vilket lär vi aldrig få veta. Här skulle ju historien om Johan kunna varit slut, men ödet ville annat.

På något sett hade Johan kommit till rätta och sedan lyckats ta sig hem till Sverige. Han gifte sig cirka 1646/1647 med Anna Olofsdotter från Berga i Svedvi och sonen Lars blev till (och som senare föddes 1648). Johan lämnade hemmet för att åter dyka upp i kriget på kontinenten runt juni 1647. Regimentet belägrade och intog i juni staden Eger (nuvarande Cheb i Tjeckien). Under resten av 1647 och hela 1648 verkar inte Johan varit inblandad in några större stridigheter. Kompaniet gick i vinterkvarter i närheten av Franken (väster om Cheb) i oktober 1648 och hemförlovades 1649. Det 30-åriga kriget var slut.

Under 1648 blev Johan omplacerad till Bengt Anderssons kompani (2:a Västmanlands kompani) som ryttare för Näs i Björksta socken i Ytterturbo härad. För Johan och familjen var det garanterat skönt att freden kommit och att han kunde stanna hemma i Rallsta hos sin familj. Men säg det som varar för evigt. Åter tornade orosmolnen upp och kriget, som kommit att kallas "Karl X Gustafs polska krig", var ett faktum. Johan mönstrade den 19/4 1655 i Stralsund tillsammans med sitt nya kompani för att sedan marschera in i Polen. Det kommande åren var fyllda av slag där Johan och Upplands ryttare deltog - 1655 slaget vid Czarnowaz, 1656 slaget vid Gnesen (Gniezno) och 3-dagars slaget om Warszawa och 1657 intogs fästningen Brzesec-Litewiski (i nuvarande Vitryssland).

3-dagarsslaget vid Warszawa

Under första dagen av 3-dagarsslaget om Warszawa, den 18/7 1656, verkar inte Johan och Upplands ryttare varit inblandade i några större strider. Däremot den andra dagen, den 19/7, fick

de slåss ordentligt. Upplands ryttare stod i första linjen och på den plats där polackernas häftigaste anfall riktades. Polackerna lyckades dock inte bryta de krigsvana svenskarnas motstånd. Efter att svenskarna gjort en vändning kom nästa kraftiga anfall. Polackerna anföll med nästan hela sitt rytteri mot svenskarnas vänstra flygel där Johan och Upplands ryttare stod. Under det tredje anfallet fick Upplands ryttare hejda ett mycket kraftigt anfall som riktades mot den svenska flanken. Trots inledande oordning i de svenska kompanierna lyckades de svenska ryttarna snart få övertaget och slog ner så många fiender att bara ett fåtal undkom med livet. Strax därefter anfölls samma flygel på nytt, denna gång bakifrån av 6 000 tartararer. Men det tappra svenska rytteriet lyckade kasta ner Tartarerna i ett kärr där många av dem omkom. Av de Tartararer som kunde rädda sig ur kärret tvingades de flesta lämna sina hästar som sjunkit ner och fastnat i kärret. Fienden hade dock ännu inte gett upp hoppet om en seger och anföll en femte gång den svenska vänsterflygeln, nu med 10 000 Tartararer. Kungen med de närmast stående regementena, däribland Upplands ryttare, mötte anfallet så kraftigt att Tartarerna tvingades vända. På den svenska vänstra flygeln, där Upplands ryttare tappert stred, var striderna som envisast och hetast under hela 3-dagars slaget. Den tredje dagen, den 20/7, var Johan och hans ryttarkollegor grupperade på samma ställe som föregående dag. Man utförde ett anfall mot den polska slagordningen med sådan kraft att polackerna insåg att allt motstånd var fåfängt. Upplands ryttare med kungen i spetsen rensade därefter Pragaskogen och området ner till floden Weichsel från de resterande polska trupperna vilka flydde över floden. Slaget om Warszawa var över. I källorna framgår att Upplands ryttare endast förlorade 5 man i stupade. Däremot finns inga uppgifter om antal skadade men man kan nog anta att det bör vara ganska många efter dessa hårda strider.

Slaget vid Warszawa 1656. Karl X Gustav i strid med Polska Tartararer. Målning av Johann Philip Lemke

Johans kompanichef Bengt Andersson avled 1657 i Polen och ersattes av ryttmästare Peder Olofsson. Medan kriget i Polen fortfarande pågick startade i juli 1657 det som idag kallas "Karl X Gustafs första danska krig". Vår ryttare Johan Larsson följde under sin nya kompanichef med regementet mot Danmark och blev inbegripen i flera stridshandlingar - 20/7 1657 vid Mölln och den 24/10 stormningen av Fredriksodde där Johan och ryttarna rundade det danska försvarsverket genom att rida ut i vattnet och angripa och bryta in i befästningen svaga punkt från sjösidan. I januari 1658 dog även den nya kompanichefen Peder Olofsson vilken ersattes av ryttmästaren Johan Thewitz.

Tåget över Lilla Bält och slaget Iversnäs udde

Den 30/1 1658 var Johan med på det omskrivna tåget på isen över Lilla Bält. De svenska trupperna ställde upp för starta marschen över isen med Upplands ryttare i första linjen längst ut på högra flygeln. Marschen startade. När ryttarna skulle korsa strömfåran blev de tvungna att leda sina hästar med ordentligt avstånd sinsemellan för att inte riskera att braka igenom. Väl över på motsatta stranden inleddes slaget om Tybrind vik och Iversnes udde. Man ska nog tacka den bristande stridsviljan hos de danska försvararna för att de svenske lyckades upprätta ett brohuvud på Fyn. Rytteriet fortsatte raskt framåt och hela ön Fyn var i svenska händer efter bara två dagar. Redan natten den 6/1 gick kung Karl X Gustaf i spetsen för rytteriet i alnsdjupt vatten vidare över isen till Langeland. Rytteriet fortsatte den 7/1 över Langelandsbält till Lolland och den 8/1 vidare till Falster. På Falster inväntades fotfolket som nådde fram den 11/1. Rytteriet gick då över isen och landsteg i Vordingborg på Själland. Danska fredsförhandlare mötte men ingen överenskommelse träffades. Kungen fortsatte därför marschen mot Köpenhamn den 14/1 och som oftast hade Upplands ryttare första linjen i högra flygeln. Efter att svenskarna den 16/1 nästan nått fram till Köpenhamn påbörjades fredsförhandlingarna. Under mars fördes de svenska trupperna bort från Själlands. Johan och de Uppländska ryttarna gick från Korsör till Fredriksodde och förlades sedan i Hollstein.

Tåget över Lilla Bält 1658. Svenskarna på isen. Målning av Johann Philip Lemke

Fången i Danmark

För Johan blev vilan kort. Redan några månader senare i augusti 1658 angrep svenskarna åter Danmark. Under detta fälttåg blev Johan fången hos danskarna. Dessvärre finns det inte så mycket skrivet om detta "Karl X Gustafs andra danska krig" så det går inte att avgöra var och när Johan blev fången. Han kom i alla fall att rida ett drygt år under danskt befäl i danska kavalleriet så länge kriget pågick. Efter freden mellan Sverige och Danmark den 27/5 1660 fick Johan Larsson den 18/8 1660 "*ett wackert afsked uppå Tyska bekom af sin öfwerste Hr Joh. Hüsser, daterat i Odense uppå insuln Fühnen*". och han kunde fritt återvända hem till Västmanland.

Äntligen borde Johan kunna få leva i fred tillsammans med sin familj. Men sannolikt var inte bondelivet det han eftersträvade och kanske hade han en inneboende rastlöshet och ville fortsätta med det han var duktig på. Redan 1661 rustade han själv, för sig själv som ryttare och placerades i Överstelöjtnant Alexander Morats kompani (1:a Västmanlands kompani) för Överby i Barkarby i Kungs-Barkarö socken. Hans första hustru dog och han gifte om sig med Anna Persdotter. Familjen bosatte sig på Johans föräldragård i Rallsta i Svedvi socken (känt från 1664) och fick barnen Lisbeth (1664), Peder (1666) och ytterligare en dotter med okänt namn som dog ung. Rallsta förblev Johans hem under hans återstående levnadsår.

Som tack för sina insatser under Karl X:s fälttåg upphöjdes Uppsala ryttare den 26/11 1667 till kunglig livtrupp och fick namnet Livregementet till häst. Samma år hade Johan varit

kommenderad till Bremen men hemförlovades igen den 20/8 1669. Under augusti fick Johan åter en ny kompanichef, överstelöjtnant Claes Breitholtz. År 1674 fick han ännu en ny kompanichef då ryttmästaren Gustaf Ribbing fick överta kompaniet.

Freden varade inte länge och i september 1675 brakade det "Skånska kriget" igång då Danmark och Brandenburg anföll Sverige. För Johans del blev det att åter kliva i sadeln och ge sig iväg. Regementet fick marschorder att gå via Östergötland till Jönköping. Marschen gick sedan vidare till Vänersborg innan regementet lades sedan i vinterkvarter i Tösse i Dalsland. Under 1676 blev det många förflyttningar över långa sträckor - Tösse - Äsperöd - Karup över Hallandsåsen till Ängelholm och vidare till Ystad. Där försökte man den 27/6 hindra en dansk landstigning men tvingades dra sig tillbaka då man blev beskjuten med artilleri. Styrkan drogs tillbaka till Kristianstad. De fortsatta trupprörelserna för ryttarna gick fram och tillbaka från Kristianstad - Karlshamn - Kristianstad - Torsebro - Karlshamn. Rytteriet och däribland vår Johan gick mellan den 7-17/8 med kung Karl XI i spetsen från Karlshamn mot Gäddeviksås - Väckelsång - Växjö - Hössje - Borsna - Tutaryd - Hornsbron och korsade Lagan till Traryd. Marschen gick vidare över Knäred - Trönninge och till Fyllebro utanför Halmstad. En ansenlig sträcka på 10 dagar.

Slaget vid Fyllebro

Den 17/8 1676 stod de svenska och danska styrkorna mitt emot varandra på östra stranden av Fylleån. Högra flygelns första linje bestod av åtta kompanier ur Livregementet till häst samt två av kungens drabantkompanier. Flygeln gick fram i galopp och anföll med blanka vapen i full karriär in i fiendens trupper. Sedan det svenska rytteriet slagit det danska tog sig det svenska rytteriet över Fylleån och angrep den danska centern i ryggen. Panik utbröt bland de danska trupperna som flydde över ån. Ännu en strid som Johan Larsson kom levande ifrån.

Ett par dagar efter slaget anträdde regementet och vår Johan en ny förflyttning denna gång till Varberg, där soldaterna fick ligga i läger 1 månad. Den 7/10 bröt kungen upp tillsammans med rytteriet. På order samlades de svenska trupperna inklusive Livregementet till häst i Hamneda. Därifrån tågade hela armén den 21/10 söderut igen mot Skåne. De danska styrkor som gått i vinterkvarter var inte beredda på den svenska offensiven och många blev tillfångatagna och svenskarna beslagtog en stor del av danskarnas tross. De svenska och danska trupperna blev sedan stående i 8 dagar mitt emot varandra på var sin sida om Råälven (kallas idag för Råån) utan att någon vågade sig på att anfälla. När danskarna drog sig tillbaka åt Malmö kunde kung Karl XI fortsätta marschen söderut till Lilla Harrie norr om Kävlingeån. Danskarnas läger låg söder om ån. Kölden och sjukdomar som grasserade bland de svenska soldaterna tunnade ut leden kraftigt. Ingen önskade att med oförättat ärende dra sig undan till vinterkvarter utan ville heller komma danskarna in på livet och framtvunga ett avgörande. Kölden blev mycket sträng och isen, svenskarnas bundsförvant, frös sig tjock på ån.

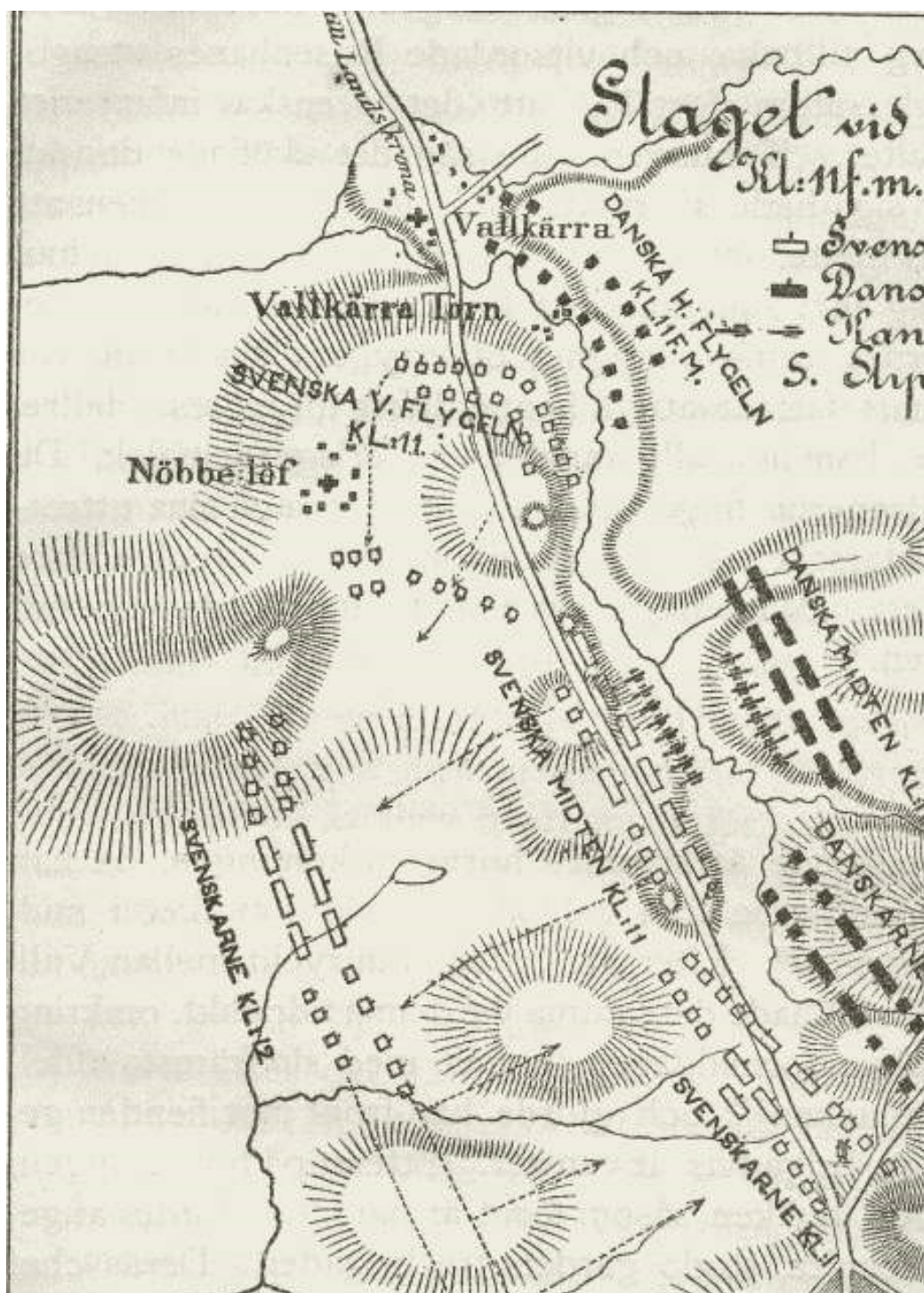
Slaget vid Fylllebro 1676. Målning av Johann Philip Lemke. I bakgrunden syns Halmstad med Galgerbetet, till höger byn Snöstorps

Slaget vid Lund

Natten mellan den 3-4/12 tågade den svenska armén i tysthet västerut till Stora Harrie. Ett par timmar efter midnatt korsade trupperna Lödde å på isen och ställdes upp i slagordning. Ytterst på högra flygen och i första linjen stod två skvadroner finska dragoner. Därefter Livregementet till häst och vår ärrade ryttaren Johan Larsson. Då alla svenska trupper intagit sin plats i slagordningen gjordes vändning åt högra flygeln och marschen mot Lund anträdde i syfte att kunna inta Helgonabacken och andra höjder norr om staden. Detta hade dock den danska arméledningen insett och satte sig också i rörelse mot söder för att kunna inta höjderna före de svenska trupperna.

Klockan halv nio kom båda styrkorna fram ungefär samtidigt och gick genast i strid med varandra. Karl XI ledde själv den svenska högerflygeln och efter en timmes strid gav den danska vänsterflygeln vika och inledde en oordnad reträtt norrut. Den svenska högerflygeln med kungen själv i spetsen, deltog i förföljandet upp till Kävlingsån. Samtidigt hade de båda arméernas huvudstyrkor drabbat samman norr om Lund. De danska styrkorna hade betydligt mer artilleri än de svenska trupperna och var överlägsna så vid tolvtiden drog sig de svenska trupperna tillbaka för att omgruppera. Generalkvartermästaren Erik Dahlbergh red norrut i försök att hitta kungen och den svenska högerflygeln som behövdes vid Lund. Vid tretiden på eftermiddagen var de svenska styrkorna på Møllevångshöjden utanför Lund i ett desperat läge. Men när den svenske kungen och de nio skvadronerna rytteri återkom gick de omedelbart till anfall mot den danska vänsterflygeln, som tog till flykten. Danskarna hade lidit stora förluster men det hade även Karl XI:s skvadroner men än en gång klarade sig vår ryttare Johan undan ett fältslag med livet i behåll. Slutstriden i slaget vid Lund ägde rum på ängarna söder om Valkärra kyrka och vid halv fem på eftermiddagen hade allt motstånd upphört.

Efter slaget blev Johans kompanichef Gustaf Ribbing befördrad och i hans ställe övertogs kompaniet av ryttmästaren Axel Lejonsköld. Kungen stod kvar med trupperna vid Bältesberga mellan Helsingborg och Landskrona i några dagar. I arméstyrkan ingick Johan och de tre kvarvarande skvadronerna av Livregementet till häst. Den 9/1 1677 bröt svenskarna upp och gick mot Kristianstad som inneslöts. Livregementet till häst som hade lidit stora förluster under de senaste slagen behövde komplettering av manskap. Kungen godkände att alla friska officerare och de ryttare som hade nog med pengar för att klara resan och om de ville, tilläts att marschera hem till Västmanland under det att kompletteringen av regementet genomfördes. Det finns inga källor där man kan se vilka enskilda soldater som red hem eller vilka som blev kvar i lägret utanför Kristianstad. Uppenbart är dock att de flesta ryttare blev kvar i lägret i Skåne där tre kvarvarande skvadronerna (sex kompanier) från Livregementet till häst låg kvar. Vi kan nog med ganska stor säkerhet anta att Johan var en av dessa ryttare. Det vi i alla fall vet med säkerhet är att han var vid liv.

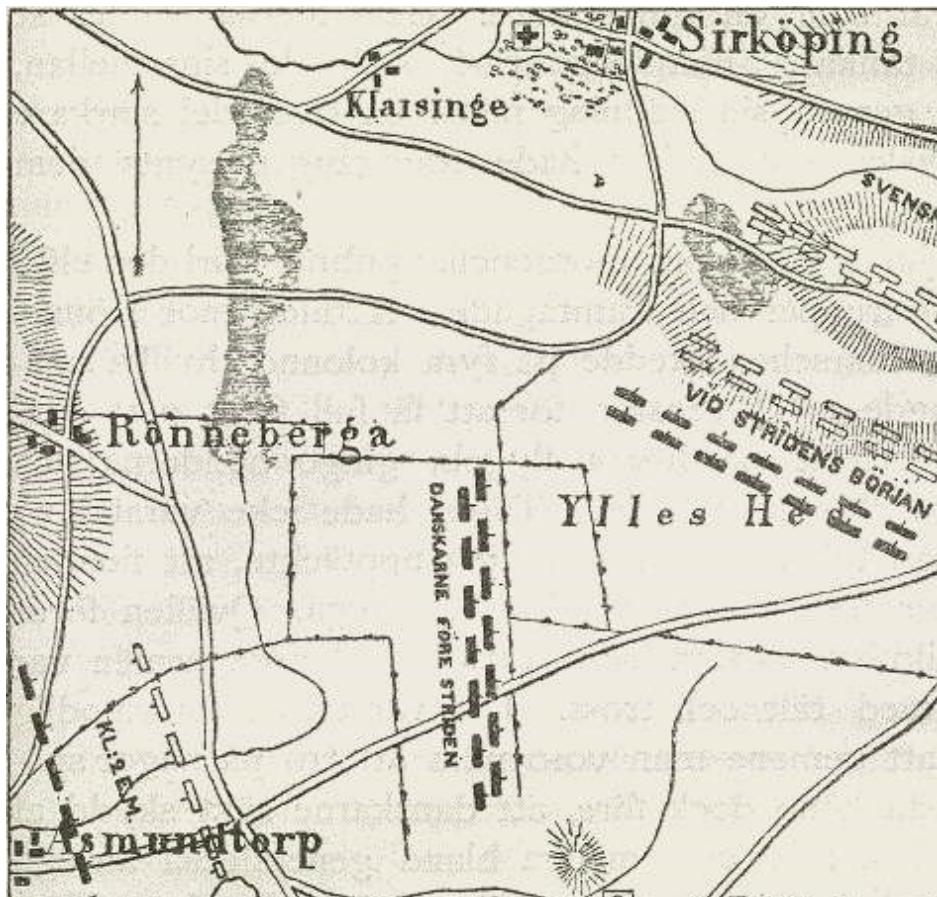

Slaget vid Lund 1676. Styrkornas uppställning.

I början av april 1677 bröt kungen upp från sitt högkvarter i Vä utanför Kristianstad och gick tillsammans med de kvarvarande ryttarna från Livregementet mot Landskrona. Natten den 17 maj ryckte denna ryttarstyrka fram till Rönneberga högar, ca 1/2 mil från Landskrona, och intog ett förskansat läger. Under tiden var danskarna sysselsatta med att skeppa in allt mer trupper. Trots att danskarna var minst dubbelt så starka tvekade inte kungen att gå danskarna till mötes. Kungen själv ledde den högra flygeln där som vanligt Livregementets ryttare var placerade. De båda styrkorna stod mitt emot varandra utan att någon vågade starta ett anfall. När sedan danskarna började förbereda ett läger drog sig svenskarna tillbaka bakom sina vallar. Under natten drog sig svenskarna helt ur lägret och tog sig i tysthet tillbaka efter vägen mot Kristianstad för att invänta förstärkning. Den 3/7 1677 förenades vid Herrvadskloster, de tolv nyuppsatta kompanierna av Livregementet till häst med de tre kvarvarande skvadronerna och resten av den svenska armén.

Slaget vid Landskrona

Den 12/7 bröt kungen upp med hela sin armé och gick mot Landskrona. En liten grupp på 50 av de bäst beridna ryttarna ryckte fram till Rönneberga högar för att kunska om danskarna och deras positioner. Om Johan var en av dessa går det tyvärr inte att få reda på. Den 14/7 i dagningen formerade sig den svenska hären. Den högra flygeln som kungen själv skulle leda bestod i första linjen av 142 man drabanter och 984 man ur Livregementet till häst, däribland vår ryttare Johan Larsson. Det svenska anfallet tryckte tillbaka danskarna vilka drog sig tillbaka in under skydd från Landskronas kanoner. Regimentet led stora förluster under slaget - fyra officerare, en kornett, två underofficerare och 153 ryttare, dvs. drygt 13 % av regimentets totala numerär. Kvar i Malmö låg också efter slaget fyra ryttmästare, fem löjtnanter och kornetter, fem underofficerare och 152 gemena ryttare som sjuka eller skadade. Om Johan tillhörde de som klarat sig utan skador eller ingick bland de 152 som var sjuka eller skadade förtäljer inte historien. Men han hade ännu många år kvar i livet. En av de som sannolikt skadades vid slaget var ryttmästaren Axel Lejonsköld, som blev utbytt som kompanichef i augusti då han ersattes av ryttmästaren Carl Nieroth.

Slaget vid Landskrona 1677. Styrkornas uppställning.

Svenskarna som återställt den svenska övervikten i Skåne hade dock inte lyckats fälla det slutliga avgörandet. Kungen drog sig tillbaka till sitt befästa läger Rönneberga högar och nöjde sig med att bevaka fienden. Brist på förnödenheter tvingade till sist kungen att låta rytteriet bryta upp och tåga mot Kristianstad medan övriga trupper följde efter. Trots några försök att knäcka Kristianstad lyckades inte det heller. Därför förflyttades den svenska armén på nytt och marschen gick via Vram - Hörby till Norrvidinge strax norr om Kävlinge. Där kunde de svenska kunnskaparna konstatera att den danske kungen återvänt till Köpenhamn och det mesta av hans folk skeppats över till Själland. Under dessa förhållanden tillät sig svenskarna gå norrut för vinterkvarter. Livregementet till häst tilldelades Halland för sitt. Åter utsågs en ny kompanichef över Johan, denna gången blev det ryttmästaren Nicolaus Goes som fortsättningsvis skulle leda kompaniet.

Strax före nyår kom underrättelser om att danskarna skeppade in folk till Landskrona. Genast skickades hela Livregementet till Skåne. Den 2/1 1678 sändes 100 ryttare fram mot Landskrona för att kunnas. De återkom med underrättelsen att ryktet varit ogrundat och att allt var lugnt i staden. Ryttarna tilläts därför gå tillbaka till sitt vinterkvarter i Halland, dit det anlände den 4/1. Regementet fick sedan ligga stilla till slutet av mars. Under våren tillfördes regementet nya rekryter och hade därefter en numerär på 1800 man. I juni marscherade regementet åter mot Kristianstad och korsade den 20/6 Helge å för att innesluta staden. Under året pågick inga större stridsaktiviteter men flera gånger blev regementets ryttare angripna av snapphanar, t ex under spaningsuppdrag i mindre grupper. Vid ett uppdrag den 23/7 blev kompanichefen Goes tillfångatagen av danskarna medan hans ryttartrupp blev slagen. Goes återkom från fångenskapen i Köpenhamn den 30/8. Efter förhandlingar överlämnades Kristianstad den 4/8 till svenskarna och danskarna drog sig tillbaka till Landskrona med svenskarna i släptåg för att kunna bevaka danskarnas rörelser men inga strider förekom. I oktober 1679 kunde regementet åter gå i vinterkvarter i Halland.

Den 10/7 1679 sammandrogs bl a Livregementet till Laholm och gick sedan över Hallandsåsen den 11/7. Inga stridshandlingar av vikt inträffade under sommaren. Däremot pågick fredsförhandlingar i Lund och den 27/9 kunde fredfördraget äntligen undertecknas. Kungen mönstrade samtliga kompanier i regementet den 12-13/10, i Luggude härad, för att sedan låta regementet avmarschera till sina hemorter. I Johans fall och Nicolaus Goes kompani gick marschvägen via Halmstad - Getinge - Gunnarp - Svenljunga - Bogesund (nuvarande Ulricehamn) - Falköping - Skövde - Hova - Bodarne - Örebro och hem. Ännu ett krig var slut och vår ryttare Johan var fortfarande i livet.

Rusthållaren

Hemma på gården i Rallsta i Svedvi socken sammanstrålade han hösten/vintern 1679 åter med familjen som, förutom honom själv, bestod av hustrun Anna, sonen Per och dotter Lisbeth. Den andra dottern var död. Ett par år senare avslutade vår ryttare Johan Larsson till sist sin soldatbana. Han fick vid mönstringen i Kungsör i november 1683 avsked som soldat, enligt rullorna efter att ha tjänat i 41 år. Enligt eftermälet ska han vid mönstringen den 16/11 1683, "*af Hans Högtsal. Mag:t Konung Carl d XI ett nådigt afskedh bekom widh mönstringsplatzen Kongzöhr d 16 nov. 1683 då han in alles 50 åhr under militien åtskillige travailer uthärdat och på sin kropp som illa blesserat är åtskilliga techn till sin hurtighet, både af skått och wäria wederlagt hafwer*".

Livet måste drastiskt ha förändrats för ryttaren Johan då han var hemkommen och kriget var slut men tvi den som ger sig. Vid generalmönstringen för Livregementet till häst 1683 anges att Johan Larsson för Överby fått avsked men också att han blivit rusthållare på Rallsta till sventienaren Per Jonsson, dvs hans son. Han rustade för kronoräntan på gården. Sonen Per Jonsson placerades under Nicolaus Goes, faderns före detta kompanichef och skulle rida för Överby i Kungs-Barkarö socken, precis som sin fader. Sonen Per Johansson blev runt 1708 dragon och skickades ut i kriget. Han fick avsked 1719 och var sedan dess och till sin död, bonde i Rallsta. Johans hustru Anna dog någon gång runt 1695 och Johan gifte sig 1696 för tredje gången i Svedvi, nu med kaplanen Peter Lundas änka, Kerstin Pedersdotter Felenia, född ca 1661 i Fellingsbro. Med henne fick han dottern Anna (1697).

Ryttaren Johan Larsson avled i Rallsta i Svedvi socken den 10/11 1698. Trots sitt äventyrliga och våldsamma leverne hade han lyckats uppnå den aktningsvärda åldern av 84 år. Han dog i stillhet efter att ha. "*i detta åhr nog warit besfwäradt an häftig bröstwärck*". I hans dödsruna skriver prästen att:

"Denne Sal. mannens almänne lefwerne än wäl allom Kunnigt och bekant, at han älskade Gudz ord, brukade somoftast med endast små salighets medel, war hielpsam emot de fattige, oförfärat för sina fiender och sedersam emot sine lärare Har i detta åhr nog warit beswärat af en häftig bröstwärck och afsommnade Saktmodel. d 10 nov. sidsetledne, då han ungefär 84 åhr här i w lefwat".

Rullorna anger att Johan varit soldat i 41 år, dvs från 1642 medan dödsrunan anger att han varit soldat i 50 år vid avskedet, dvs från 1633, men vi vet ju nu att det var 44 år och att han blev soldat 1639. Därtill var han rusthållare i 15 år, från sitt avsked 1683 och fram till sin död 1698. En osannolik bild av en man som tjänat som soldat under drygt fyra decennier, deltagit i mängder av stora slag med massor av döda och skadade och som levat enkelt och under miserabla förhållanden i fält under större delen av sitt liv. Man kan också se det ur ett annat perspektiv. Han hade levt under fyra svenska kungar och en drottning - Gustaf II Adolf, Drottning Kristina, Karl X Gustaf, Karl XI och Karl XII samt tre förmyndarregeringar och dessutom tjänat den danske kungen något år innan hans levnadsbana tog slut 84 år gammal.

Tryckta källor

- Svenska krig 1521-1814 - Ulf Sundberg

- Kungl. lifregementets till häst historia D1-D5, Axel Braunerhjelm, 1912-1922
- Anteckningar rörande svenska regementernas historia, Julius Mankell, 1866
- Kriget mot Danmark 1675-1679, Gustaf Björnin, 1885

Digitala förstahandskällor

- Älvsborgs Lösen för den 6 terminen 1618
- Västmanlands Jordeböcker 1632:13
- Roterings- och utskrivningslängd Västmanland 1630, 1633, 1637, 1638, 1639, 1643, 1644
- Rullor Upplands Kavalleri 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1647, 1648, 1650, 1651, 1652, 1653, 1655, 1661, 1662, 1663, 1666
- Rullor Livregementet till häst 1669, 1671, 1672, 1674, 1676, 1678, 1679
- Generalmönsterrullor Livregementet till häst 1683, 1684, 1685, 1686
- Svedvi Mantalslängd 1664, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1694, 1695, 1697
- Svedvi Husförhör A:1, A:2
- Svedvi Kommunionlängd DII:1
- Svedvi Vigda LI:4
- Svedvi Döda LI:4
- Svedvi Döda C:1